

*Arvestan õiglane laenu
12.XI.40
Z. M. M.*

E. V.
TARTU ÜLISKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND
31. okt. 40
257
TARTU

=====
A B I E L U S U H T E L Ö P E T A M I S -
=====

=====
P R O T S E S S .
=====

Diplomi töö.

stud. jur. Leopold R a n n a .

matr. nr. 13924.

Lõpetanud õigusteaduse. 12. XII 40. a.

Tartu , 1940 .

Prof. E. Huusle ja mag. T. Grünthal'ile hindamuseks

E. Huusle

Y. Kadon

~~L. A.~~

7777

Töö süstema pole veel küllalt rahuldus. Pealiskirja järel otsustatakse
 oleks autor pidanud esitada vähem peamisi abidataluabid
 peotunde. Nüüd suurem osa tööist - 74 lehekülge 59- ja
 peatükkidele materianalüüsiarvude nimimusele. Autor peatükkide
 peala probleem, misid kaobidest laadimisepeude, peatükkide
 ved ja süstematilist. Töö peatükkide teoreetiliseid üldist-
 aadi, misid kaobidest ja küla õigust, misid mõist-
 pidid küsimus abidataluabidest peatükkide ja järgnevate
 famatid. Ka siin ja juuridele nähtavaid üldist-
 pidamist mõndagi järele. Mõned väidetakse on juuride
 järele nähtava abidataluabidest. Töö ja järele nähtavaid järele-
 umise pole küllalt täpne. —

Süüsi, autor on siin teinud mis, misid ja ümised
 seda võimaldavad. On misidest sõnadest. Töö nõuad
 on nähtavaid misid abidataluabidest.

Autor, T. Grünthal'ile peale nähtavaid misid
 misid väidetakse abidataluabidest.

Töös, 3. korraldus 1940. J. Grünthal.

Sisukord .

I osa .

§ 1. Abielu mõiste ja analüüs .

§ 2 . Abielusuhte lõpetamine . Lõpetamisest üldse .

a. Abielu kehtetus.

b. Abielu vaieldavus.

c. Abielu lahutus .

II osa.

§ 3. Abielusuhte lõpetamismenetlus . Selle eriilme.

a. Kohtualluvus.

b. Hagi esitamine.

c. Menetlus kohtus.

§ 4 . Asja otsustamine ja kohtuotsuse
seadusjäostumine .

III osa .

§ 5 . Abielusuhte lõpetamise õiguslikke
järelmeid .

Kasutatud kirjandus:

1. Heinz Günter L i s s a u e r , Die Gründe der Ehescheidung und Ehetrennung in rechtsvergleichender Darstellung , Berlin . ✓
2. D . G r i m m , Lektsij po dogme romskago prava , Riga , 1924.
3. Pietro B o n f a n t e , Rooma õiguse ajalugu . E. Eini tõlge , Tartu , 1933 .
4. A . P i i p , Rahvusvahelise õiguse süsteem , Tartu , 1927.
5. A . P e e p , Abieluseadus , Tallinn , 1937 .

2
6. K. T a l t s , A b i e l u l a h u t u s , T a l l i n n ,
1934 .

7. T s i v i i l k o h t u p i d a m i s s e a d u s T K S .

8. B a l t i E r a õ i g u s I I I k ö i d e B E S .

9. K r i m i n a a l s e a d u s t i k K r . S .

10. S v e i t s i t s i v i i l s e a d u s Z C B .

11. R i i g i k o h t u o t s u s i 1920 - 1938.a.

I osa .

§ 1. Abielu . Mõiste ja analüüs .

Juba ühiskondliku korra tekkimisest peale on abielu koheldud mitte ainult juriidilise , vaid ka sotsiaalse instituudina . Abielul on täita rida sotsiaalseid funktsioone . Seepärast polegi jäetud abielusuhete korraldamist, abielupoolte isiklikuks asjaks , kus neil on võimalik kokku leppida igal soovitud viisil . Samuti pole võimalik abielu lõpetada abielupoolte lihtsa tahteavaldusega nagu tavalisi eraõiguslikke suhteid . Abielusuhete loomine kui ka lõpetamine toimub avaliku võimu osa -

võtul, et abieluga seondada sotsiaalseid momente.

Abielu reguleerivad ühelt poolt religioossed, teiselt poolt aga õigusnormid¹. Kaasajal pole religioossed normid küll obligatoorsed, kuid õigusnormid, millel abielu rajaneb, on sügavalt mõjustatud nii usust kui ka kirikust.

Alul reguleerisid abielu peamiselt usundlikud normid, nüüd aga õigusnormid. Veel praegugi on usundlikel normidel abielu kohta suur mõju

? Poolas, Austrias, Bulgaarias jne.

Rooma abielu, välja arvatud per confarreationem, oli ilmlik instituut². Kuid ka roomlased ei mõistnud abielu tavalise eraõigusliku leppena, vaid seondasid temaga sotsiaalseid mo-

1 Heinz L i s s a u e r , Die Gründe der Ehescheidung und Ehetrennung in rechtsvergleichender Darstellung, lk. 1

2 Vt. ka D. G r i m m , Leksij po dogme romskago prava, Riga, 1924, lk. 351.

mente . Nii määratleb Rooma jurist *M o d e s -*
t i n u s abielu : *Nuptiae sunt coniunctio maris*
et feminae et consortium omnis ~~av~~itae , divini
et humani iuris communicatio / 1 1. D. de rit .
nupt. 23,2 / . Keskajal mõeldi abielu all mehe
ja naise ühendamist jumala seaduse alusel , Kaas-
aegsed seadusandlused mõistevad abielu puhtjuriidilise
instituudina , kuigi õigusnormid , mis
reguleerivad abielu , on sügavalt mõjustatud
usundlikest normest .

Kehtiv seadus abielust otsest mõistet
ei anna , kuid abielu sättivaist normest ilmneb ,
et abielus on tahetud näha ka sotsiaalset insti-
tuuti . Seepärast eilubagi seadus abielusuhteid
korraldada abielupoolte vabal suval , vaid on
teinud selles asjas res kitsendusi .

1936.a. t s i v i i l s e a d u s e
e e l n õ u § 3265 mõtleb abielu all mehe ja nai-
se ühendamist koosellu vastastikuseks toetamiseks

ja laste

saamiseks ja kasvatamiseks . Nad võlgnevad teineteisele truudust ja ühisele hüvele kaasa aitamist . Vastupidised lepped ja tingimused on tühised .

Abielul on kaks sihti . Ühelt poolt ühineb mees ja naine selleks , et teineteist vastastikku toetada , teisele poolt aga selleks , et järeltulevat sugu soetada . Viimane on abielu päämisi sihte . Mõlemad need on perekondliku elu seisukohalt väga suure tähendusega , seepärast ei saagi abielusuhete korraldamist usaldada abielupoolte enda hooleks .

Prof. T j u t r j u m o v eraldab abielus neli momenti : 1/ looduslik , 2/ kõlbline , 3/ religioosne ja 4/ juriidiline ?

Kaasaegse abielu juures on normatiivse tähtsusega vaid juriidiline moment . Abielu juriidil-

3 I. T j u t r j u m o v , Grazdanskoe pravo , Tartu , 1927 , lk 496 .

diline loomus ilmneb esiteks selles , et abielu eeldab vaba tahtet , mille avaldus peab vastama seadusnõuetele . Teiselt poolt aga eeldab abielupoolte ühiselu , mis väljendub monogaamias abielus , koos elamises ja võimatuses abielu lõpetada abielupoolte lihtsa tahteavaldusega.

Kooselu all ei tule muidugi mõelda mitte üksnes seda , et abielupooled faktiliselt koos elavad , vaid ka see on kooselu , kui abielulised kas ameti , töö või teenistuse tõttu küll teineteisest eemal elavad , aga neil on ühine elukeskus .

Abielu on aluseks perekonnale , perekond aga on põhiliseks teguriks ühiskonna- ja riigielu kujundamisel . Seepärast omistavad seadusandlused abielusuhte reguleerimisele palju tähelepanu .

Abielusuhteid peab korraldama nii , et selle tagajärjel ei kannataks ei laste ega ka

abielupoolte eneste huvid . Samuti ei tohi abi -
elusuhete korraldamine olla vastuolus inimese
loomupärase instinktidega ega kahjustada ava-
likku moraali ja rahva elujõudu . Et kõiki neid
suunitlusi taotleda , seepärast seab seadus
abielu suhtes üles terve rea nõudeid , mille
puududes võib abielusuhte osutada kas kehtetuks ,
vaieldavaks või lahutatavaks .

Kuna abielu juriidiliselt loomult on
lepe mehe ja naise vahel , seepärast osutub abi-
elu esimeseks rækvisiidiks abielupoolte vahel
tahte . Tahte puudumine võib osutada ajendiks
abielusuhte lõpetamiseks . Edasi peab tahte aval-
dumine vastama kindlale vormile . Lihtne tahte -
avaldus , mis pole toimunud seaduses sätitud
viisil , pole suuteline looma abielu . Säärasel
puhul võib tekkida mehe ja naise faktiline koos-
elu, mis ei kaasuta enesega neid effekte , mis
on omased abielule .

§ 2 . Abielusuhte lõpetamine.
Abielusuhte lõpetamisest
üldse .

Abielusuhte lõpetamise all mõeldakse
neid juhte , kus abielu loetakse poolte vahel
lõppenuks . Abielusuhe võib lõppeda kas abielu
tühistamise , abielu vaieldavuse või abielu la-
hutamise korral . Abielu tühistamisel on retro-
aktiivne toime . Siin abielusuhe muutub kehte -
tuks algusest peale , samuti abielu vastu vaid-
lemise korral . Lahutuse korral aga ei muutu
abielu kehtetuks algusest peale , vaid sellest
momendist , kui kohtuotsus , millega abielu la-
hutati , seadusjõustub .

Abielusuhte lõpetamisinstituut
esines juba vanaaja rahvaste man . Nii tundsid
Kreeka kui ka Rooma õiguskorrad abielusuhte lõ-

petamist . Roomas lõppes abielu kas ühe abikaasa surmaga või abielu lahutamisega . Abielu cum manu , mis sõlmitud formaalse toiminguga , pidi lõpetatama samuti formaalselt⁴ . Sine manu abielu võidi lõpetada formaalsusteta kas poolte tahtel /divortium/ , või ühe poole taotlusel / repudium/⁵ .

Olmed , mille olelul saab abielusuhet lõpetada , on olnud väga mitmesugused . Veel praegugi erinevad riikide seadusandlused selles küsimuses suuresti .

Keskajal võidi abielusuhet lõpetada mungaks mineku , abielurikkumise , kuritahtliku abikaasa mahajätmise jne tõttu . Protestantism lisandab juurde impotentsuse ja abielust loobumise .

Mõnes riigis on abieluõigus veel prae-

4 Vt. B o n f a n t e , Rooma õiguse ajalugu .
E . Eini tõlge , Tartu . 1930 . lk 380 j.j.

5 G r i m m , op. cit. lk 353 .

gugi rajatud samadele alustele , nagu see esines kiriklikul ajastul . Nii võidakse Bulgaaria õi - guse järele abielusuhet lõpetada mungaksmineku , teatud karistuste , orjusesse sattumise jne tõttu⁶ . Edasi võidakse sääl abielu lahutada naise taot - lusel , kui mees kupeldab oma naist ; mehe nõu - del , kui naine veedab öö võõras majas mehe nõus - olekuta .

Varemad õiguskorrad ei tundnud abielu lahutamist abielupoolte ühisel palvel . Veel praegugi ei esine seda instituuti paljudes riikides .

Vanematest õiguskordadest tuleks mainida juudi õigust , mis näeb ette abielu lahu - tamise vabal leppel . Olulisi põhjusi juudi õi - guses abielu lahutamiseks on ka abielurikkumine .

⁶ L i s s a u e r , op. cit. lk 2 .

Muhamedi õigus rajaneb peamiselt koraanil.

Kast
võib olla
võimalik - }
Uuemad abieluseadused, nii Türgis kui ka Egiptuses on suuresti mõjustatud Inglise õigusest.

Muhamedi õiguses esineb neli peapõhjust abielu lahutamiseks : 1/ ühe abielupoole usust taganemine ⁷ ; 2/ kui mees ajab naise enda juurest ära ⁸ ; 3/ kui mees avaldab , et ta jätab naise maha; 4/ naise taotlusel , kui mees on impotent või rikub abielu ⁹ .

Hiina õiguses on abielusuhte lõpeta-
misel mees õiguslikult eelistatumas seisundis
kui naine . Uus Hiina tsiviilseaduse eelnõu on
aga selle olukorra kaotanud . Eelnõu on üldjoontes

⁷ Mulla , lk. 20 l.

⁸ Mulla , lk. 196 .

⁹ Lissauer , o p. cit. lk. 3

rajatud samadele alustele nagu kaasaegsed mood-
sadki abieluõigused , nii et eelnõu ei tunne
kaasnaiste instituuti , mis kehtivas abieluõi-
guses on legaliseeritud . Kaasnaiste pidamine
võib osutada abielurikkumiseks , mis annab
naisele õiguse nõuda abielu lahutamist ¹⁰ .

Moodsad Euroopa riikide seadusandlused
näevad ette abielusuhte lõpetamisolmadena enam-
vähem sarnaseid asiolusid . Selleks on tublisti
kaasa aidanud ka 1902.a. Haagi rahvusvaheline
konventsioon perekonnaõiguse kohta ¹¹ . Riikide
seadusandlused on püüdnud kokkukõlastada põhju-
si abielusuhte lõpetamiseks konventsiooni säte-

¹⁰ Vt. ka L. L e e s m e n t , artikkel Õiguses
nr. 1 - 1939.a.

¹¹ Vt. ka A. P i i p , Rahvusvahelise õiguse
süsteem , Tartu , 1927 , lk 228 .

tega . Ainult mõne riigi seadusandluses leidub erinevaid sätteid . Nii võib Ameerika seaduse järgi mõnidel olukordadel enne abielu osutada lahutuse põhjuseks . Mees võib sääl taotleda abielu lahutamist , kui naine mehe teadmata oli teisega rase , kui üks abielupooli on põdenud pikema aja vältel vaimuhaigust ¹² .

Prantsuse õigus , näiteks, ei luba tunnustada abielu tühiseks , kui naine abiellub karistatud mehega , kelle karistuses ta polnud teadlik . Edasi ei luba Prantsuse seadus abielusuhet lõpetada , kui üks abielupool enne abiellumist oli impotent , vaimuhaige , või kui naine enne abiellumist prostitueeris . Abielu jääb neil juhtudel kehtima .

¹² L i s s a u e r , op. cit. lk. 19 .

Abielusuhte lõpetamine kaasajal toimub kohtu kaudu . Ainult Nõukogude Vene ja Muhamedi õiguse järele pole abielusuhte lõpetamiseks ilmtingimata vaja kohtu osavõttu . Nõukogude Venes võib abielusuhte lõpetamist taotella ka vastava ametniku juures . Abielusuhet saab lõpetada nii abikaasade ühisel palvel kui ka ühe abielupoole avaldusel , et ta ei soovi abielu jätkata ¹³ .

Põhjusi abielusuhte lõpetamiseks pole vaja esitada . On küllalt avaldusest , et abielu ei tahta enam jätkata .

Kui abielusuhte lõpetatakse mitte poolte ühisel palvel , vaid ühe poole taotlusel , siis peab taotleja pool näitama , et need põhjused , mille alusel palutakse abielusuhet lõpetada , esinevad just kostja juures . Pole lubatud , et

¹³ Nõukogude Vene perekonnaõigus 1926.a. § 17 ,
Ukraina perekonnaõigus 1926.a. § 117 .

Kelle
mure
võib

2
-

ole õige!
tõetuning!

see abielupool , kelle man need põhjused esinevad tõstataks vastava taotluse . Ainult Havai õiguses esineb erand . Nimelt võib sääl abielupool , kes enda juures leiab leeptra sümptoome , tõstatada lahutushagi / Revised Laws 1925 § 2965 / .

Abielusuhte lõpetamiseks esineb väga palju põhjusi . Osa neist on seotud vastaspoole süüdi tunnistamisega , osa mitte . Esimeste hulka kuuluvad : abielurikkumine , halb kohtlemine jne. Teiste hulka kuuluvad : haigus , impotentsus j. t. Edasi võime liigitada abielusuhete lõpetamispõhjusi absoluutseiks ja relatiivseiks . Mõned seadusandlused tunnevad vaid absoluutseid lahutamispõhjusi / Austria , Inglise , Prantsuse / . Kehtiv õigus liigitab abielusuhte lõpetamisviisid kolmeks : abielu kehtetus , vaieldavus ja lahutus .

2. arvat
on niie
nõuavad
võib

Kehtiv?

a / abielu kehtetus .

Abielu on nagu ülal käsitletud sotsiaalne instituut , mille toime ei piirdu ainult poolte eneste huvidega , vaid ulatub palju kaugemale . Sageli puudutab abielu nii avalikke kui ka kolmandate huve . Kolmandateks , kelle huve abielu puudutab , osutuvad peamiselt lapsed . Seepärast loebki seadus abielupoolte soovist hoolimata teatud juhtudel abielud tühistamiseks , kui need ei vasta seadusnõuetele . Tühistamise korral muutub abielu kehtetuks algusest peale .

Abieluseaduse § 12 normeerib neid ajendeid , mille olekul loeb seadus abielu kehtetuks abikaasade tahtest hoolimata . Elukõige on abielu tühine , kui abiellumisel oli mees alla 18 a. ja naine alla 16 a. vana . Sellist abielu võidakse

tunnistada kehtivaks , kui naine on jäänud abi -
elust rasedaks või kui abielupooled asja otsus -
tamiseni saavad abieluealisteks .

Mõned õiguskorrad ei ole nii reso -
luutsed abielu tühistamisel , kui abiellujad ei
vasta vanuse suhtes seadusõuetele . Nii näeb
Šveitsi tsiviilkoodeks selles vaid edasilükka -
vat tingimust , kui abiellujad pole abielueali -
sed . See ei kaasuta abielu maksvusetust . Ai -
nult vanematel ja eestkostjatel , kes pole and -
nud nõusolekut , on õigus abielule vastu vaielda.
Kuid nendegi vaidluse kõrvaldab naise rasedus
või abieluea saabumine ¹⁴.

Edasi on abielu kehtetu , kui abi -
elupooled on neis sugulussuhteis , kelle vahel

¹⁴ Šveitsi tsiviilseadus / ZGB / § 128j.j.

pole lubatud abielu sõlmida¹⁵. Selline kitsendus on rakendatud tervislikel motiividel. Ta ülesandeks on hoida järeltulevat põlve degenerereerumisest. Sedaliiki kitsendusi esineb ka teiste riikide abieluseadustes.

Ka sel juhul loeb seadus abielu kehtetuks, kui abikaasad või üks neist oli abielu sõlmimise ajal parandamatu vaimuhaige, raskel kujul langetõbine, või kui abielluja mõne kestva põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada või oma tegevust juhtida, või oli pidalitõbine¹⁶.

¹⁵ Abieluseadus /AS/ § 12 p.2 ja § 3.

¹⁶ AS § 12 p. 3 ja § 4.

Käesolev punkt säeb abielu kehtetuks tunnistamise ajendiks kaks põhjust : tervisliku ja teo iseloomust mitteamusaamise . Haigustest mainitakse parandamatut vaimuhaigust , pidalitõbe ja raske - kujulist langetõbe . Teo iseloomust mitteamusaamine võib osutada abielu kehtetusstunnistamise ajendiks vaid siis , kui abielluja kestva põhjuse tõttu ei suutnud aru saada abiellumistoimingust . Kuid, kui abielluja küll polnud teadlik abiellumistoimingust , aga see põhjus oli mööduv , ei muuda sarnane olm abielu kehtetuks , sest seadus nõuab selleks pidevat teadvusetut olekut¹⁷. Kui keegi sõlmib abielu kas pettuse , eksituse , joobnud oleku või uimas - tuse mõjul , ilma et oleks aru saanud abiellumis - toimingust , ei muuda see abielu kehtetuks . Siin jääb õigus sellel abikaasal, keda peteti , sunniti

¹⁷ Vrd. ka K. Talts , Abielulahutus , Tallinn , 1934

jne., vaielda abielu vastu¹⁸.

Lõpuks on abielu kehtetu , kui sõlmi-
mise ajal oli üks abielupooltest või mõlemad
teises abielus¹⁹. Oluline pole siinjuures see ,
kas eksija oli teadlik või ei , et eelmine abi-
elu pole veel lõppenud . Igal juhul teeb endise
abielu vältamine tühiseks hilisema abielu . Kui
abiellumine on toimunud hääs usus , kus isikul
on olnud kindel veene, et endisne abielu on lõp-
penud , võib see asiolu vabastada teda krimi-
naalvastutusest , abielusuhetele see aga mõju
ei avalda . See jääb ikka kehtetuks .

Abielu tühistamistaotlust võib tõuse-
tada kohtus kas prokurör või asjasthuvitatud

18 Vt. AS § 14 p. 1 .

19 AS § 12 p. 4 .

eraisik . Muudugi ei tule mõelda , et isikul , kes pole otseselt huvitatud , puudub üldse võimalus küsimust algatada . Tõsi , ta ei saa esineda abielutühistamistaotlusega kohtus , küll võib ta aga nendest asioludest teatada avalikule võimule . Kohtus saab tühistamistaotlusega esineda vaid prokurör ja asjast huvitatud eraisik .

Kui tühistatav abielu on lõppenud kas surma tõttu või mõnel muul teel , võib tühistamistaotlust tõstatada ning asja edasi ajada üksnes asjast huvitatud eraisik . Senikaua , kui mõlemad abikaasad on elus , ei või kohtus pooleliolevat abielutühistamistoimetust lõpetada asjast huvitatu palvel, kuigi see oli tema poolt algatatud . Niikaua kui abielupooled mõlemad elavad , on seadusevastaselt sõlmitud abielu ikka nende suhtes kehtiv . Kuna seadus loeb sääraseid abielud kehtetuks just avalikes huvides , siis pole mõeldav , et algatatud

asja võiks lõpetada asjasthuvitatute palvel . See oleks samasugune võimatus nagu avaliku süüasja lõpetaminegi . Kui üks abielupool sureb pärast vastava taotluse esitamist , võivad asjasthuvitatud isikud taotlust jätkata ²⁰ .

Abielu tühistamise taotlus eelloendatud põhjustel kannab avalikõiguslikku loomujoont . Seepärast pole hagi esitamine , millega taotle - takse abielu kehtetuks tunnistamist , seondatud mingisuguste tähtaegadega . Ka on see taotlus vaba nii kohtulõivust kui ka tempelmaksust .

1936.a. T s i v i i l s e a d u s e eelnõus on üldjoontes abielu tühistamise põhju - sed samad , mis kehtivas õiguses . Ainult § 239

²⁰ Vrd. A. Peep, Abieluseadus ja Perekonnaõigus, Tallinn, 1937, lk 9,10 ja Riigikohtu tsiv. os. otsus nr. 1831, 1938.a.

järgi võib abielupool , kes oli hääs usus , toimida abielu tühistamise korral lahutuseeskirjade kohaselt .

Eelloendatud asioludel on abielu kehtetu . Avalik võim , kui talle saavad teatavaks sellised abielud , kohustub esinema ex officio vastava taotlusega , et tunnistada neid kehtetuks .

b / Abielu vaieldavus .

Kehtiv Abieluseadus näeb ette rea olmi , mis ei tee abielu kehtetuks , vaid vaieldavaks²¹ . Siin võib abielu tühistamist taotella üksnes abikaasa . Ainult temast oleneb , kas esineda vastava taotlusega või ei . Avalik võim on siin täiesti

21

AS § 14 - 20 .

välja lülitatud , samuti kolmandad . Neil pole õigust esineda tühistamistaotlusega .

Pärijad ja sugulased võivad jätkata abielu tühistamisprotsessi , kui see on algatatud abikaasa poolt ta eluajal .

Abikaas võib taotleda abielu tühistamist , kui ta abielu sõlmimise ajal ei suutnud aru saada teo iseloomust või normaalselt oma tahtet juhtida mõne ajutise põhjuse tõttu ²² . See õigus on kummalgi abikaasal , kes ei suutnud normaalse tähelepanu juures tajuda abiellumisfakti . Nende põhjuste hulka kuuluvad: meelemõistuseta seisund abiellumisel , eksitus , ajutine vaimuhäigus jne. Kõik need põhjused peavad olema ajutised

22 AS § 14 p. 1 .

ning mööduvad , et isikul oleks võimalus hiljem selgusele jõuda ning soovikorral abielu tühistamist taotleda . On need põhjused aga permanent-
sed ega möödu pea pärast abielu sõlmimist , on tegemist tühise abieluga, nagu ülal käsitletud .

Edasi lubab seadus abielu vaidluse korras tühistada , kui teine abikaasast põdes suguhaigust haiguse nakatuvas järgus ²³ . Kuigi seadus otse ei maini , et selline õigus on abikaasal vaid siis, kui ta polnud teadlik haiguses , tuleks siiski seda eeldada . Oli abikaas teise haiguses teadlik enne abiellumist , ei võiks lubada tal esineda tühistamistaotlusega . Seadus tahab siinkohal pakkuda kaitsēt nii abikaasale kui ka ta õigusjärglastele haigusohu vastu . Kui ta oli kõiges selles teadlik ning

²³ A S § 14 p. 2.

sellest hoolimata on siiski abiellunud , oleks kaitse pakkumine ülearune . Sama säte leidub ka Šveitsi tsiviilseaduses 24.

Ühe abikaasa palvel tunnistab kohus abielu tühiseks , kui ta on abiellunud eksituse tõttu , olgu et ta ei soovinud kas üldse abielluda või ei soovinud abielluda selle isikuga²⁵. Eksitus võib seega olla nii abikaasa isikus kui ka abiellumisfaktis .

Abieluseadus lähemalt ei säti , milline peab see eksitus olema . Seepärast tuleb eksitusfakt lahendada üldtsiviilseaduste alusel.

Ka sel puhul võib abikaasa nõuda

24 ZGB art. 125 .

25 A S § 14 p. 3 .

abielu tühistamist , kui teda tõukas abielluma eksitus teise abikaasa sääraste omaduste suhtes , mille puududes poleks saanud kuidagi oletada , et ta võiks selle abikaasaga elada ühiselu ²⁶. Samasugust seisukohta väljendab ka TSE § 242 .

Siingi jätab seadus lähemalt määratlemata , millised need põhjused peavad olema . Seaduse sisust aga nähtub , et nendeks võivad osutuda kõik olmad , mis viisid ühe abielupoole eksitusse ning tõukasid teda abielluma . Kuid tõelisi asiolusid teades poleks ta kunagi abiellunud . Juhud , mida käesolev säte endasse mahutab , võivad olla väga mitmesugused . Nad peavad aga puudutama teise abikaasa isiklikke omadusi , mitte aga varalisi ega ka perekond -

²⁶ A S § 14 p. 4

likke omadusi . Sedaliiki põhjusteks võivad osutada : suguline korratus , elukutseline prostitutsioon , vargusmaania , pillamine , ,joomahaigus , suguhaigused jne . Kui teine abielupool ei või - nud seda õigel ajal teada kas varjamise , pet - tuse või mõne muu asiolu tõttu , annab see või - maluse taotleda abielu tühistamist .

Kui üks abikaas avatleb teist abi - elluma vale teatega või tõe varjamisega selle kohta , kes ta on , või olude kohta endisest elust , mis oleks takistanud teist abielu sõl - mimast , võib see abikaas , kes säärase asiolu - de toimeel on abielu sõlminud , taotleda selle tühistamist ²⁷ .

Siingi peab kostja käitumine olema

²⁷ A S § 14 p. 5 .

selline , et nõudja poleks normaalse tähelepanu juures suutnud tajuda tõelist olukorda .Edasi peab just vale andmete esitamine kostja poolt osutama abielu motiiviks , mille puududes poleks nõudja astunud abiellu . Andmed , mille kaudu on üks abielupool avateldud abielluma , peavad olema suunatud minevikku ning käsitama avatleja isikut või ta endist elu . Puudutavad need andmed aga tulevikku , ei või need kunagi olla ajendiks abielu tühistamisel .

Lõpuks võib abikaas taotleda abi - elu tühistamist . kui teda sunniti nõusolekut avaldama abiellumiseks lähededa ja tõsise hädaohuga , millega ähvardati tema enda või ta lähedalseisva isiku elu , tervist või au 28 .

Asjainiitud põhjustel võib abielu

28 A S § 14 p. 6 .

tühistamistaotlust tõusetada kuue kuu kestel , arvates ajast , mil abielupoolele sai teatavaks asiolu , mis annab abielupoolele võimaluse abielu tühistada . Ähvarduse korral hakkab see tähtaeg kulgema momendist , mil ähvardav hädasoht lõpeb . Üldaezumiseks on viis aastat , arvates abielu sõlmimisest ²⁹ . Väljaspool seda tähtaega ei saa enam üldse esineda tühistamistaotlusega , kuigi asiolud võivad ilmnedä ka hiljem .

c / Abielu lahutus .

Abielulahutuse toimet lõpetatakse ka abielusuhe . Kuid lahutus erineb siiski tublisti abielu tühistamisest . Abielu lahutamise korral lõpeb

²⁹ A S § 15

abielusuhe sellest momendist , kui kohtuotsus seadusjõustub , tühistamise korral aga algusest peale . Hagi esitamise poolest sarnaneb abielulahutus abielu vastu vaidlemise instituudile .

Mõlemate puhul saab hagi esitada üksnes abikaasa, kunagi mitte avalik võim ega ka kolmandad , mis on omased kehtetule abielule .

Elkõige lubab kehtiv Abieluseadus lahutada abielu , kui üks pooltest on abielu rikkunud ³⁰. Mõned seadusandlused tunnevad veel praegugi abielurikkumist ainult naise poolt / Hiina / . Need maad , mille abieluseadused on mõjustatud ristiusust , tunnevad pea eranditult

on on
abielu
§ 21.

30

BES § 21 .

2

*alkuun
Cakakofijunna!*

abielurikkumist mõlema abielupoole poolt . Tsi -
viilseaduse eelnõu otse mainib , et abielupoo-
led võlgnevad teineteisele truudust³¹ . Abielurik-
kumise korral ei saa olla juttu truudusest . Sa-
masugune säte leidub ka Austria ja Ungari sea-
dustes .

Abielurikkumine eeldab ühelt poolt
objektiivset , teiselt poolt aga subjektiivset
momenti . Objektiivne moment ilmneb selles , et
abielupool peab sugulist läbikäimist võõra mehe
või naisega , subjektiivseks olmaks aga on aru-
saamine ning tahe abielu rikkuda . Ühe elemendi
puududes ei saa olla juttugi abielu rikkumisest .
Seepärast ei või abielurikkumiseks lugeda , näi-
teks juhust , kus naine peab küll sugulist va-
hekorda võõra mehega , aga see on tingitud vägis-

³¹ TSE § 264 .

tamisest , eksitusest , meelemõistuseta olekust jne . Muidugi peab siinjuures asioludest ilmne- ma , et ta pole sugutühenduses vähimalgi määral stüüdi ning normaalses olukorras poleks sellist suhet olnud .

Prantsuse õigus loeb selle abielu- rikkumiseks , kui abielupool pidas sugutühendust võõraste isikutega kas alkoholi või morfiumimõ- jul / Pierand , I lk. 225 / . Saksa õiguse jä- rele pole see aga võimalik .

Kui ühel abielupoolel on küll lähedane vahekord võõra isikuga , kuid niikaua kuni see pole arenenud sugutühenduseks , ei saa olla juttugi abielurikkumisest ega ole võimalik ka selle alusel abielu lahutada .

Abikaas, kes taotleb abielu lahu - tamist abielurikkumise alusel , peab tõendama ,

et selline fakt on tõepoolest toimunud . Sageli aga selle tõendamine on seotud suurte raskustega . Seepärast on asunud kehtiv kohtupraktika seisukohale , et pole vaja tõendada just fakti ennast , vaid on küllalt , kui kohtule suudetakse tõendada asiolud , mis normaalselt viivad abielurikkumisele . Säärasest olustikust presumeerib kohus juba ise abielurikkumist ³² .

Kui mõlemad abikaasad rikuvad abielu , ei võta see ära võimalust taotleda abielu lahutamist . Siin võib teine abikaas , kelle vastu on selline hagi esitatud , taotleda vastuhagiga omakorda abielu lahutamist ning ka hageja tunnistamist süüdlaseks pooleks ³³ .

Tsiviilseaduse eelnõus on abielu-

³²Vrd. ka Riigikohtu otsus 1931.a. nr. 366 .

³³Vrd. ka Riigikohtu otsus 1936.a. nr 198 .

rikkumine sätitud samadele alustele nagu kehti -
vaski õiguses .

Õigus taotleda abielulahutust abielu-
rikkumise korral kustub kuue kuu möödudes arva -
tes ajast , mil abikaasale sai teatavaks abielu-
rikkumine . Üldaegumiseks on siingi viis aastat,
mille piires on võimalik hagi esitada . TSE on
tähtaegade suhtes kehtimas samasugune kord
/ § 247 / .

Abikaas , kes taotleb abielulahutust
abielurikkumise alusel , ei pea tõendama , et
ta on saanud sellest teada mitte varem kui 6
kuu kestel arvates hagi esitamisest . Ta peab
nentima hagipalves abielurikkumise aja ning sel-
lest teadasaamise , kui abielurikkumisest on
möödunud rohkem kui kuus kuud . Vastaspool , kui
tahab oma vaidlust rajada sellele , et hageja

taotlus on aegunud , peab ise tõendama , et abielurikkumisest on möödunud rohkem kui 5 aastat või teadasaamisest üle kuue kuu³⁴ .

Juhul, kui abielurikkumine on toimunud teise abielupoole nõusolekul või kui see on andestatud , eim saa enam taotleda abielu lahutust .

Abikaasal on õigus taotleda abielulahutust üldalustel ka siis , kui pärast ta saab teada, et teine abielupool on enne abiellumist , kuid pärast kihlust olnud sugutühenduses kellegi teisega . Esimene avalik avaldis abielusuhte loomiseks toimub kihlusega . Sellest momendist peale peab hakkama kulgema ka abielu-truudus .

³⁴ Vrd. ka Riigikohtu otsus 1932.a. nr. 706 .

BES § 7 alusel peavad abielupooled elama koos . Vastavalt sellele määrabki AS § 22 , et abikaas võib nõuda lahutust , kui teine on ta kuritahtlikult maha jätnud või teadmata kuhu ära läinud ega ilmu perekonna juurde , ilma et tal selleks oleks mõjuvaid põhjusi . Äraolek peab olema väldanud vähemalt 1 aasta . See olmesineb lahutuspõhjuseks nii TSE kui ka paljude riikide seadusandlustes³⁵ .

Enne aga , kui esitada hagi abielu lahutamiseks , tuleb prejuditsiaalmenetlusena kohtu kaudu kutsuda abielupoolt tagasi perekonna juurde³⁶ .

Mitte varem, kui peale üheksakuulist äraolekut , peab mahajäetud abikaas paluma asja-

³⁵ Vrd. ka Lissauer , op. cit. , lk 51 .

³⁶ AS § 22 .

omast kohut , et ta kutsuks äraolejat abikaasat tagasi perekonna juurde . Äraoleja peab vähemalt kolme kuu kestel arvates kohtu teadaandest või avaliku kuulutuse ilmumisest ilmuma perekonna juurde . Pärast kolmekuulist tähtaega võidakse esitada lahutushagi , kui abikaas pole ilmunud perekonna juurde . Abikaasa tagasikutse instituti tunnevad ka teised seadusandlused . Ainult tähtajad selleks on erinevad . Enamjaolt kõigub see kolme kuu ümber .³⁷

Kui äraolija küll kohtu kutsel ilmub perekonna juurde , kuid uuesti jättis kuritahtlikult maha abikaasa , võib viimane lahutust nõuda , kui teistkordne äraolek on väldanud vähemalt 1 kuu . Siin pole vaja enam ette võtta

37 Vt. ka Lissauer , op. cit. , lk. 55 .

uut väljakutsemenetlust , kuna kostja ilmumine perekonna juurde on sooritatud vaid silmakirjaks .

TSE -s on see instituut käsitatud samadel põhimõtetel . Ainult tähtaeg tagasi ilmumiseks on kolme kuu asemel kuus kuud ³⁸.

Võrdne kuritahtliku mahajätmisega on : 1/ kui mees keeldub elukohta muutmisel naist kaasa võtmast ; 2/ kui naine keeldub järgnemast mehele uude elukohta ; 3 / kui üks abikaas sunnib teist lahus elama .

Tagasikutse korral pole vaja tõendada , et abikaas viibib kuritahtlikult perekonnast eemal ³⁹. See on vaid eelduseks , et hagi

³⁸ TSE §§ 248 , 249 .

³⁹ Vrd. ka Riigikohtu otsus 1935.a. nr . 490 .

esitada . Kostja suhtes tal suurt normatiivset toimet pole . Kuigi kostja ei ilmu perekonna juurde , võib ta hiljem lahutusprotsessis alati tõendada , et äraolekuks on tal seaduslikud põhjused ning äraolek ei saa olla aluseks lahutamisel .

Tõendite koormise jagamisel on hageja siin paremas seisundis . Kogu omnis probandi lasub siin kostjal . Kui väljakutse perekonna juurde ilmumiseks on olnud, ning kostja pole tagasi ilmunud , kohustub kohus abielu lahutama , kui kostja ei suuda tõendada , et äraolekuks on olnud seaduslikud põhjused . Seega peab just kostja selgitama äraolekupõhjusi , kuigi lahutust taotleb hageja .

Edasi näeb abieluseadus lahutus põhjusena ette kokkuleppimatust . Kui abikaasad on

kokkuleppimatuse tõttu elanud vahetpidamata vähemalt kaks aastat lahus , siis võib kumbki abikaasa nõuda lahutust .

Normaalne abielu on siis mõeldav , kui abielupoolel elavad koos . Kuid kui nende iseloomud on niivõrd sobimatud , et kooselu pole mõeldav , ei võiks kuidagi sundida sääraseid isikuid koos elama ega abielu jätkama . See oleks koguni seondatud ka suure sotsiaalse ohuga . Ei saa ju oodata , et sellisest abielust võiks saada järeltulijaid . Seepärast lubabki seadus selliseid abielusid lõpetada ükskõik kumma abikaasa soovil . Kui abielulahutus abielurikkumise toime on seondatud kas ühe abielupoole või mõlemate süüdimõistmisega , siis siin ei saa olla juttu kellegi süüdimõistmisest . Siin pole keegi süüdi , vaid abielusuhte lõpetamine toimub abi -

kaasade loomupärasest sobimatusest . Seepärast ei saa olla ka kellegi süüdimõistmist .

Kokkuleppimatus , mida käsitleb AS § 23 , peab olema loomupärane ning esinema mõ- lema abielupoole juures . Just iseloomude lah- kumineku tõttu ei saavutata abielu üksmeelt .

Ei saa lugeda kokkuleppimatuseks seda , kui üks abielupool käitub julmelt ning põhjustab oma käitumisega riidu ning tülisid . Säärasel juhul tuleb abielu lahutada julma käitumise toimet , kus vastaspool tunnustatakse süüdlaseks pooleks ⁴⁰ . Ei ole kokkuleppimatus ka see , kui abielupoolel avaldavad kohtule , et nad on sobimatud kooseluks . Et abielu pole puht eraõiguslik instituut , siis peab kohus

⁴⁰ Vt. ka Riigikohtu otsus 1930.a. nr 749 ja 1936.a. nr. 115 .

ex officio nõudma abielupooltelt tõendeid selle kohta , et nende loomud on tõepoolest sobimatud kooseluks ⁴¹ . Lihtne avaldis , kus mõlemad väidavad , et nende iseloomud on sobimatud kooseluks , pole küllalaldane . Sarnasel juhul tuleks abielu lahutada vabal leppel AS § 30 alusel .

Kui üks abielupool taotleb lahutust kokkuleppimatusel , võib teine abielupool alati tõendada exceptio korras , et kooselu on lõppenud mitte leppimatusest , vaid just nõudja süü tõttu . Sel puhul tuleb jätta muidugi nõudja taotlus rahuldamata ⁴² .

Ka see pole leppimatus , kui abi - kaasad ühisel kokkuleppel lõpetavad kooselu .

41 Vrd . ka Riigikohtu otsus 1930 .a. nr . 1561 .

42 Vt. ka Riigikohtu otsus 1931.a. nr. 1084 .

Sarnasel juhul võidakse abielu lahutada ikka poolte ühisel palvel , mitte aga kokkuleppimatusel ⁴³ .

Kui üks abikaas kostjana võtab õi - geks need asiolud , mida toob ette hageja ning millest järgneks sobimatus , siis muidugi pole vaja enam muid tõendeid . Kui aga kohus tunnustamist ei usalda , siis võib ta alati koguda tõendeid olustiku selgitamiseks , sest abielu - suhte lõpetamisprotsess on rajatud materjaalse töö avastamise põhimõttele .

Kolmanda põhjusena abielu lahutamiseks näeb seadus ette abielupoolte lahuselu , mis tingitud mitte nendest enestest , vaid vä-

⁴³ Vrd. Riigikohtu otsus 1936.a. nr 332 .

listest asioludest . Abieluseaduse § 24 alusel võib kumbki abielupool nõuda lahutust , kui abikaasad on sunnitud lahus elama vähemalt kolm aastat põhjusil , mis ei sõltu neist endist ⁴⁴ .

Normaalne abielu on ikka vaid siis , kui abielupooled koos elavad . Peavad abikaasad mõne asjaolu tõttu elama pikemat aega lahus , siis pole abielul mõtet . Seepärast lubabki seadus säärasel juhul abielu lahutada .

Käesoleval juhul on õluline , et abielupooled on sunnitud lahus elama väliste asiolude tõttu , mis ei sõltu neist . Selliste asioludena võiks mainida vangisolekut , mis vältab üle kolme aasta , sõjavangi langemine pikemaks ajaks jne .

44 AS § 29 . TSE § 252 .

Kuid , kui abikaas peab lahus elama kas ameti tõttu , või mõnel muul põhjusel , mida tal on võimalik muuta , ei mahu selline juhtsiia . Siin võib tegemist olla abikaasa kuri - tahtliku mahajätmisega , mitte aga lahutamisega väliste asjaolude toimetel .

Edasi võib abikaas nõuda lahutust , kui teine abikaas vastu nõudja tahtmist takistab sigitamist . Abielu peamiseks sihiks , mille pärast abielupooled ühinevad , on soo jätkamine . Kui üks abielupool takistab sigitamist , kaob sellega teisel poolel koguni abielu mõte . See- pärast lubabki seadus lahutada säärasel korral abielu .

Kui teine abikaas on tõesti kas sugu- või sigitusvõimetu , mitte raugenõtruse tõttu ,

vaid muudel asioludel , jääb teisele abielupoo -
lele õigus taotleda lahutust ⁴⁵ .

Abikaasade tervislik seisund , pääle
impotentsuse , võib osutada aluseks abielu lahu-
tamisel . Nii määrab AS § 26 , et abikaas võib
nõuda lahutust , kui teine abikaas on abielu
ajal jäänud vaimuhaigeks . Vaimuhaigus peab osu-
tuma parandamatuks ning vältama enne hägi esita-
mist vähemalt 1 aasta . Võrdne vaimuhaigusele on
see , kui üks abielupool põeb langetõbe ⁴⁶ . Õigus
taotleda abielu lahutamist kuulub ühele abielupoo-
lele ka siis, kui teine abielupool põeb kas sugu-
haigust nakatavas järgus , pidalitõbe või mõnda
teist äärmiselt vastikut haigust ⁴⁷ .

45 AS § 25 p. 2 .

46 AS § 26 p. 2.

47 AS § 26 p. 2.

*Arke
abikaas
või
abikaasa!*

Vaimuhaiguse puhul peab haigus tunnis -
tatama parandamatuks . Langetõve juures aga jat-
tub haiguse faktist . Suguhaigus on abielu lahu-
tamise ajendiks vaid siis , kui ta on nakatuvas
järgus lahutushagi esitamise ajal ⁴⁸ .

Edasi on võimalik abielu lahutada , kui
üks abielupooltest on andunud liigjoomisele ,
pillamisele , kiimalistele tegudele , või elab
üldse kõlvatut elu . Kõlbmatu elu all tuleb
mõelda kõiki selliseid käitumisi , mida ei saa
oodata korralikult abielupoolelt ⁴⁹ . Kui abi -
kaas kavatseb teiselt võtta elu , tema tervist
tervist rikkuda , käitub julmalt , ei hoolitse

⁴⁸ Vrd. Riigikohtu otsus nr. 649 , 1936.a.

⁴⁹ AS § 27 .

perekonna eest , teotab teise abikaasa su või
katsub talt vabadust võtta , jääb teisel abi -
kaasal õigus abielulahutust nõuda ⁵⁰ .

Lahutusõigus kuulub abikaasale ka
sel juhul , kui teine abikaas on karistatud
vangimajaga teatud liiki süütegude eest või
raskema karistusega .

Lõpuks lubab kehtiv seadus lahu -
tada abielu ka abikaasade vabal leppel ⁵¹ . Lep-
pel lahutamise korral peavad kohtupooled lepet
kohtu ees veelkord kinnitama .

50 AS § 30 .

51 AS § 28 .

II osa .

§ 3 . Abielusuhte lõpetamis
menetlus . Selle eriilme .

Abielusuhte lõpetamine toimub kohtus .

Meil selleks erikohut pole , vaid abieluasjad lahendab tsiviilkohus . Üldiselt käitub kohus ka abieluasjade lahendamisel T s i v i i l k o h t u - p i d a m i s s e a d u s e sätete kohaselt ⁵² .

Abieluasjades aga ei rajane protsess puhta kuju -

liselt võistkondlikkuse ja formaalse tõevastamisprintsipiile . Kohtule on jäetud siin võimalus ka omal initsiatiivil tõendeid koguda , et selgitada objektiivselt olukorda . Kui arvestada sellega , et abielu pole tavaline eraõiguslik instituut , vaid ta puudutab peaaegu abielupoolte ka kolmandate huve ning avaldab mõju riigi- ja ühiskonnaelule , siis on arusaadav , miks siinkohal ei saa jääda riik protsessi arendamisel passiivsesse seisundisse nagu tsiviilprotsessis .

a. Kohtualluvus.

Kõik hagiid ja palved , mis taotlevad abielusuhte lõpetamist , alluvad ringkonnakohtule .⁵³
Abielu maksvusetuks tunnustamise asjad Abielu -

seaduse § 12 - 20 alusel alluvad sellele ringkonnakohtule , kus abielu on sõlmitud .

Abielu lahutamise asjad alluvad üldiselt sellele ringkonnakohtule , kus on kostja elukoht hagi esitamise ajal ⁵⁴. Kui kostja elab välismaal või viibib vahi all või on ta elukoht üldse teadmata , võidakse hagi esitada ka nõudja elukoha järgi. Lahutatakse aga abielu poolte ühisel palvel , siis võib ühisel avalduselasja allutada ükskõik kumma abielu - poole elukohakohtule ⁵⁵ .

Ülejäänud asjus tuleb alluvus määrata üldalustel kostjanelukoha järgi .

Alluvusvaidlused , mis abieluasjades võivad tekkida , tulevad lahendada tavalises kor-

⁵⁵ TKS § 1356² p. 2b

⁵⁴ TKS § 1356² p. 2d

ras TKS § 229 - 244¹ sätete kohaselt .

b. Hagi esitamine .

Hagid ja palved, mis taotlevad abielusuhte lõpetamist , peavad olema esitatud palujate nimel ning nende eneste poolt alla kirjutatud . Palved , mis taotlevad abielusuhte lõpetamist või abielu kehtetuks tunnistamist vaidluse korras ^AAbieluseaduse § 21 - 30 ja 14 alusel , peab paluja allkiri olema tõestatud . Tõestada võib allkirja kas notar , jaoskonnakohtunik, politsei või valla -
56
valitsus .

Kuna abielulahutus ja abielu vastu vaidlemine on kõrgisiklik õigus, seepärast ei või asja enne algatada , kui ametlikult on tõendatud ,

⁵⁶ TKS § 1356³ .

et taotlus on saanud pädevalt isikult endalt .

Abielulahutust kui ka abielu kehte -
tuks tunnistamist võivad algatada kõik abielu-
pooled . Allealised , samuti ka need abikaasad,
kes on pillamise pärast hoolduse all , võivad
abielulahutuse ja maksvusetuks tunnistamise as-
ju algatada ning ajada iseseisvalt . Nad võivad
olla neis asjus ka kostjaiks ning anda volikir-
ju omal nimel . Abielusuhte lõpetamise asjus
pole abielunaisel vaja ka erilist nõuandjat .⁵⁷

Kui soovitakse anda volitust abielu-
asjade ajamiseks mõnele teisele , siis peab vo-
lituses otse mainitama , et õigus on abieluasju
ajada ⁵⁸ . Sellise volituse alusel , mis annab

57 . TKS § 1356⁴

58 TKS § 1356⁵ .

õiguse ajada kõiki tsiviilasju , pole õigust
ajada abieluasju .

Erivolitusel võib volinik üksnes ajada
kohtus abieluasju . Sellise volituse alusel aga
ei saa volinik kunagi algatada abielusuhte lõ-
petamistaotlusi . Need tulevad esitada alati
abielupoolte eneste poolt , välja arvatud taot-
lused kehtetu abielu puhul ⁵⁹ .

Hagid ja palved , mis taotleavad abielu
kehtetuks tunnistamist AS § 12 ja 13 alusel , on
vabad nii kohtulõivust kui ka tempelmaksust .
Muid abielusuhte lõpetamistaotlusi tuleb tempel-
maksustada üldalustel . Kohtulõivu määrab kohus
abieluasjadelt samadel alustel nagu hagide pu-
hul , mis pole hinnatavad .

⁵⁹ Vt. supra Abielu kehtetus .

Hagidele ja palvetele , millega taotletakse abielusuhte lõpetamist , peab lisatama juurde perekonnaseisutunnistus / vorm nr. 8 / , millest näha abielu sõlmimise aeg ja abielupoolte lapsed . Mõlemad need asiolud on olulised abielusuhte lõpetamisel .

Palveid , milles abikaasad paluvad abielu lahutada leppel AS § 30 alusel , ei saa kuulamisele määrata enne kolme kuud , arvates palve saamisest kohtus . Alles kolme kuu möödudes võidakse asi määrata kuulamisele . Pooled peavad siin ilmuma isiklikult kohtusse ning kinnitama kohtu ees veelkord , et nad soovivad abielu lahutada leppel . Kui abikaasal pole mõnesuguse takistuse tõttu võimalik isiklikult ilmuda , siis peab ta saatma kohtule sellekohase avaldise , et ta soovib abielu lahutada .

Allkiri sellisel avaldisel peab olema tõestatud samal viisil nagu allkirjad abielu lahutamise ja tühistamistootlustel⁶⁰. Allkirja kinnitamine ei tohi olla toimunud varem kui kaks kuud, arvates lahutuspalve esitamisest.

Juhul, kui üks pooltest kohtuistungile ei ilmu, ega pole esitanud ka ülalmainitud avaldist, jätab kohus asja läbi vaatamata. See aga ei võta abikaasadel õigust taotleda abielu lahutamist samadel alustel uuesti.

Kui taotletakse abielu lahutamist sel alusel, et üks abikaas on jätnud teise maha kuritahtlikult, siis peab sellele eelnenud olema tagasikutse perekonna juurde⁶¹. Uut tagasikutset pole vaja siis, kui abikaas ilmus küll kutse

⁶⁰ TKS § 1356¹², 1356³.

⁶¹ AS § 22.

peale perekonna juurde , kuid lahkus kohe jälle.

c. Menetlus kohtus .

Nii eelmenetlus kui ka tuvastusmenetlus abieluasjades on üldjoontes samasugune nagu tsiviilasjadeski .Kohtunikkude taandumises , taandamises , tunnistajate ja oskurite väljakutses ning küsitluses kehtib üldine kord , samuti ka muudes protsessitoimingutes .

Abielu kehtetuks tunnistamise asjas Abieluseaduse § 12 ja 13 alusel võtab osa prokuratuuri esindaja ⁶² . Siinjuures pole oluline , kas asi on algatatud prokuratuuri või asjasthuvitatud eraisiku palvel .

62 TKS § 1356 7

Siin esineb prokurör kohtupoolena protsessitoimingutes . Ta kogub asja kohta andmeid ja esitab neid kohtule . Enne otsuse tegemist avaldab arvamist asja kohta . Kui prokurör leiab , et otsus pole kooskõlas tema arvamisega , võib otsusele kaevata edasi üldkorras ⁶³ . Abielu kehtetuks tunnistamise ja lahutamise asjus on kohtuistungid kinnised . Pooltel on õigus jätta kinnisele istungile 3 isikut kummagilt poolelt .

Abielusuhte lõpetamise asjus võib kohus teha igas asja seisundis pooltele kohuslikuks isikliku ilmumise . Samuti võib ta omal soovil koguda asja kohta tõendusmaterjale . Kohus pole siin seotud nende materjalidega , mis

63

TKS § 1356⁸ .

asja kohta on esitanud pooled . Eriti pole kohus seondatud tõenditega laste asjus . Laste seotuse määramisel peab kohus välja selgitama , kumma abikaasa juures on paremini tagatud lapse kasvatamine ja arenemine . Siin pole kohtule siduvad ei poolte õigeksvõttud ega omavahe - lised lepped . Kui pooled on leppinud laste suhtes nii , et laps jääb ühe abielupoole juurde , võib kohus küsimuse lahendada teisiti , kui leiab , et lepe ei vasta lapse huvidele . Üldiselt aga tuleb sedaliiki leppega arvestada .

Ka kehtetu abielu tühistamise korral pole kohus seondatud poolte õigeksvõttudega . Kuna abielu tühistamine kehtetul korral kannab avalikõiguslikku loomust , siis on kohtule otse kohuslik materjaalse tõe väljaselgitamine .

Tunnistajad , keda tsiviillasjus

võib taendada TKS § 373 p. 1 - 3 alusel , tule-
vad abielu lahutamise ja tühistamisasjades üle
kuulata ka siis , kui on esitatud taandus .
Taanduse korral tuleb ülekuulämist sooritada
vandeta .

Abieluprotsessides ei või jääda riik
niivõrd ükskõikseks nagu tsiviilasjus . Tsiviil-
protsess puudutab protsessipoolte huve , abielu-
ga aga on seondatud otseselt pääle poolte veel
laste huvid , kaudsel viisil aga terve riigi
ja rahva huvid . Seepärast ei tohigi abieluas-
jades jääda riik ükskõikseks .

Abieluasjade lahendamisel tuleb koh-
tul käsitada materjaalse töö avastamisprintsiiibil.
Seetõttu ta võib juhtida tõendite kogumist ega
ole selles asjas passiivses seisundis nagu tsi-
viilprotsesside puhul . Isegi pooli on kohus

õigustatud välja kutsuma . TKS § 1356⁹ lubab kohtul pooli välja kutsuda igas asjas seisundis . Sundvahendit selleks aga pole siinkohal ette nähtud . Seetõttu osutub äsjameinitud seaduse säte efektiivseks . Kohus võib küll teha kohuslikuks abielupoolele isikliku ilmumise , kuid juhul , kui abielupool siiski ei ilmu kohtu ette , ei saa tuua teda sundkorras, nagu see osutub võimalikuks kriminaalprotsessis . Abielupoole ettetoomiseks sundkorras ei leidu sätteid tsiviilprotsessi normides . Seetõttu pole tal igakord tähtsust .

§ 4. Asja otsustamine ja

kohtuotsuse seadusjõustumine.

21

Tuvastusmenetluse lõppedes asub kohus otsust tegema . Otsusega kas jätab abielu lahutamata või tühistamata või rahuldab vastava taotluse . Osalist rahuldamist siin ei saa olla . Kohus võib jätta küll mõne mitmest lahutusajendist tähele panemata , lahutades abielu ühe aluselt neist . Kunagi ei saada abielu lahutada või tühistada osaliselt .

Abielu lahutamise või tühistamise korral võib kohus asja otsustada üksnes ikka nendel ajenditel , mis hageja poolt on pandud taotluse aluseks . Kunagi ei või kohus asja otsustada teistel alustel , mida ei sisalda hageja taotlus.

Ühel ajal abielu tühistamise või lahutamisega peab kohus võtma seisukoha ka laste suhtes . Ta peab määrama ära kumma abielupoole juurde jäävad lapsed kasvatada . Lapsi võidakse jätta nii ühe kui ka teise abielupoole juurde , samuti ka jagada vanemate vahel . Igal juhul peab selle küsimuse lahendamisel kohus arvestama laste huvidega ⁶⁴ .

Kohtuotsusega tulevad määrata ära ka kohtukulud . Kui abielusuhe lõpetatakse ilma, et kumbagi poolt tunnustatakse süüdlaseks pooleks , siis jagatakse kohtukulud võrdselt poolte vahel ⁶⁵ . Samuti tuleb toimida , kui mõlemad pooled tunnistatakse süüdlasteks . Jääb aga süüdlaseks pooleks üks abikaas , siis tulevad kohtukulud määrata tema kanda .

64 AS § 19 , 33.

65 TKS § 1356¹⁰

Otsused abielusuhte lõpetamise asjus kuulutab kohus avalikult . Tavaliselt jõustuvad esimese astme otsused ühe kuu ja kahe nädala möödudes , kui apellatsioon pole esitatud . Teise astme otsused aga jõustuvad formaalselt resolutsiooni kuulutamiseaga . Ka abielusuhte lõpetamisasjus on võimalik lubada otsuse eelsooritamist , kuigi seda harva esineb . Otsused , millega abielu lahutatakse abikaasade ühisel palvel , jõustuvad kohe kuulutamiseaga . Nad on lõplikud ning nendele enam edasikaebust pole.⁶⁶ Muudes asjades jõustuvad kohtuotsused üldalustel , nagu äsja mainitud.

Pärast esimese astme otsuse seadusjõustumist või teise astme otsuse täitmisaja saabumist saadab kohus ärakirja kohtuotsusest vastavale perekonnaseisumetile , et teha märkus perekonna - registrisse abielu lõppemise üle⁶⁷ .

66 TKS § 1356¹²

67 TKS § 1356¹¹

III osa .

§ 5. Abielusuhte lõpetamise

õiguslikke järeleid .

Abielu maksvusetuks tunnistamise korral muutub abielu tühiseks algusest peale - ab initio . Naine saab tagasi selle perekonna - nime , mis tal oli enne abiellumist , mis tunnistati kehtetuks ⁶⁸ . Lahutamise korral võtab

⁶⁸ A S § 18

kohus mehe taotlusel naiselt ta perekonnanime , kui naine tunnistatakse kohtu poolt süüdlaseks pooleks . Taotleb abielu lahutamist naine , siis oleneb temast , kas jätta edasi praegune perekonnanimi või asendada endise perekonnanimega . Naiselt saab mehe perekonnanime vastu ta tahtmist võtta ära üksnes sel puhul , kui abielusuhte lõpetamisel tunnustatakse ta süüdlaseks pooleks . Sellela aga ei saada naiselt võtta ära perekonnanime , asendades seda endisega .

Lapsed , kes sündinud abielust , mis on kas tühistatud või lahutatud , loetakse abielulisteks . Neile jääb edasi isa perekonnanimi . Lapsed evivad samasugusid õigusi nagu selgi juhul , kui abielusuhe polekski lõpetatud . Isa kohustus lapsi ülal pidada vältab edasi üldalus-

tel . Selles suhtes muudatusi ei teki . Isa kohustus laste vastu ei sõltu ka sellest , et lapsed on jäetud kohtuotsusega ema juurde . Ta peab aitama kaasa laste kasvatamisele vastavalt oma sissetulekutele ⁶⁹ . Isa võib vabaneda laste ülalpidamise kohustustest üksnes siis , kui tal pole selleks mingisuguseid materjalseid võimalusi . Kuid isa on kohustatud laste kasvatamiseks kaasa aitama oma tööga , kuigi tal vara pole . Juhul , kui isa tõrgub kaasa aitamast laste kasvatamisel , võidakse karistada kriminaalselt ⁷⁰ .

Vanemlik võim lapse üle jääb eestkätt sellele abikaasale , kelle juurde jäeti kohtuotsusega laps kasvatada . Kuid ka teisel

⁶⁹ Balti Eraõigus BES § 199 , 200 .

⁷⁰ Kr. S. § 391 .

Kuus? / vanemal on õigus lapsega kokku saada . Kui seda takistatakse , võidakse esineda hagiga .

Otsust , millega laps jäeti ühe abielupoole juurde , on võimalik hiljem revideerida . Kui pärastpoole olukorrad muutuvad nii , et lapse kasvatamine on paremini tagatud teise abielupoole juures , on võimalik seda muuta . Abielupoole taotlusel võib kohus määrata lapse kasvatada teise abikaasa juurde . Ka siingi peab kohus küsimuse lahendamisel arvestama ainuüksi laste huvidega .

Varavahekorrad abielupoolte vahel tulevad lahendada väljaspool Abieluseadust ^{BSS} eraõiguse alusel . Abielusuhte lõpetamisega vabaneb naine mehe eestkoste alt . Ta võib eraõiguslikke toiminguid sooritada , ilma et selleks oleks vaja enam mehe nõusolekut . Vara , mis varem

oli mehe valdamisel ja valitsemisel , läheb ta-
gasi naisele . Mehele ei jää edaspidi enam min-
gisugust õigust ei naise ega ka ta vara üle .

Ainult laste suhtes võib ta valvet teostada , et
neid korralikult kasvatataks . Muidugi ei seisa
valve teostamine selles , et ta võib segada ning
tõkestada naise toiminguid , vaid selles , et ta
võib nõuda lapsi enda juurde , kui ta suudab pak-
kuda nende kasvatamiseks paremaid eeldusi .